

СУТНІСТЬ ПРОЕКТНО-ТВОРЧИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

С.М. Амеліна, доктор педагогічних наук, професор

С.Е. Халілова, аспірантка

У статті розглянуто питання сутності проектно-творчих умінь як невід'ємної складової професійної діяльності майбутнього інженера садово-паркового господарства. Запропоновано визначення поняття «проектно-творчі уміння майбутніх інженерів садово-паркового господарства», визначено основні з них.

Ключові слова: *уміння, творчість, проектування, проектно-творчі уміння, інженер садово-паркового господарства.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині у містах з безліччю промислових підприємств, розвиненою мережею міського транспорту, щільною забудовою, гостро стоїть питання про широкий розвиток системи зелених насаджень, яка наразі є основним засобом оздоровлення мікроклімату. Адже лише 8% територій нашої країни знаходиться в природному, відносно непорушеному і непошкодженому стані.

Вирішувати цю проблему покликані, насамперед, інженери садово-паркового господарства. Водночас перед вищими навчальними закладами постає непросте завдання: сформувати не просто кваліфікованого інженера садово-паркового господарства, але і людину із загостреним почуттям прекрасного, здатного знаходити нові, оригінальні, нестандартні ідеї й успішно втілювати їх у життя.

Але практика показує, що у зв'язку з високими темпами науково-технічного прогресу отриманих у ВНЗ знань, навичок і вмінь недостатньо. Випускники наших ВНЗ підготовлені більше як виконавці, що володіють в основному технологічною готовністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведений аналіз літературних джерел засвідчив, що проблеми творчості були предметом дослідження В. Андреєва, М. Бердяєва, Л. Виготського, І. Волкова, С. Гольдентріхта, Ф. Гоноболіна, П. Енгельмейєра, В. Загвязінського, В. Кан-Калика, Н. Кузьміна, М. Лазарева, Б. Лезіна, О. Леонтьєва, Ю. Львової, Б. Нікітіна, В. Полонського,

Я. Пономарьова, В. Сластьоніна, А. Спіркіна, Б. Теплова, В. Шубинського, А. Щербакова та ін.; питанню творчих умінь та їх формуванню у процесі навчальної діяльності в середній школі й вищому навчальному закладі приділяли увагу Ю. Алієв, С. Амірова, В. Борев, Д. Гілфорд, М. Керженцев, В. Орлов, Д. Перкінс, С. Сисоєва, В. Смагін, М. Степинський, Ю. Усов, М. Фрумкін та ін. Окремим аспектам формування й розвитку творчих можливостей студентської молоді присвячені роботи А. Данилова, С. Зинов'єва, Н. Кузьміної, Н. Федоренка, Н. Черкасова, В. Цибульника; проблема творчої особистості та шляхи її формування привертає увагу представників різних галузей науки й техніки не тільки в нашій країні, а й у багатьох країнах світу. Цікавий досвід формування творчої особистості описаний у працях Ф. Баррона, Г. Браннера, Дж. Гілфорда, Г. Гіргінова, К. Тейлора, Е. Торренса та ін.

У колі наукових інтересів учених знаходяться й окремі аспекти формування проєктувальних умінь (В. Безрукова, Н. Брюханова, О. Коберник, Н. Кузьміна, Є. Литвиновський, Т. Яковенко та ін.), але поза увагою залишаються питання формування проєктно-творчих умінь майбутніх інженерів садово-паркового господарства.

Мета статті – розглянути сутність проєктно-творчих умінь майбутніх інженерів садово-паркового господарства.

Виклад основного матеріалу. Для успішної професійної діяльності у якості ландшафтного дизайнера майбутні інженери садово-паркового господарства мають володіти не тільки певною сукупністю знань і технологічних умінь, але й проєктно-творчими вміннями.

Аналіз визначень поняття «уміння» виявив певну схожість поглядів учених на досліджуваний феномен, але і деякі відмінності у його тлумаченні. Здебільшого дослідники розуміють під терміном «уміння»:

– здатність людини виконувати будь-яку діяльність, певні свідомі практичні й теоретичні дії (І. Барбашова, С. Гончаренко, В. Козаков, М. Пантюк, К. Платонов, М. Фіцула, В. Чайка);

– готовність свідомо і самостійно виконувати дії на основі засвоєних знань, життєвого досвіду і набутих навичок (В. Наумчик);

– спосіб виконання практичних або теоретичних дій, що забезпечується сукупністю набутих знань, умінь і навичок (Е. Рапацевич, Б. Душков, Б. Бім-Бад);

– використання наявних знань, навичок і досвіду (А.Петровський, В.Онищук).

У контексті нашого дослідження особливу увагу приділяли аналізу праць вчених, у яких розглядаються питання високого розвитку умінь, що надає можливість виконувати дію в різноманітних варіаціях, кожна з яких забезпечує успіх дії в даних конкретних умовах. Це ще раз вказує на те, що уміння носять творчий характер [7, 8].

Детальний аналіз поняття «творчість» виявив різні підходи до його трактування. Більшість вчених, окреслюючи сферу творчості, вважають, що творчість характеризує лише соціально значущі відкриття (С.Гончаренко, І.Каїров, С.Рубінштейн, Е.Рапацевич та ін.). Деякі дослідники вказують на настільки ж безперечний творчий характер тих відкриттів, які робить людина для себе (С.Максименко, К.Роджерс та ін.).

Особливий інтерес для нашого дослідження викликає підхід, запропонований Е. де Боно, який розглядає творчість як процес нестандартного мислення [9].

Термін «нестандартне мислення» може бути використаний у двох значеннях – спеціальному і широкому. Спеціальне: ряд систематичних прийомів, які використовуються для зміни і генерації концепцій і способів сприйняття. Широке: дослідження різних підходів і можливостей на відміну від прямолінійного руху по обраному шляху.

Нестандартне мислення – це образне мислення, на відміну від логіки мислення аналітичного. Нестандартне мислення безпосередньо пов'язане зі зміною концепцій і сприйняття. Воно становить основу творчості, пов'язаного з генерацією нових ідей. Часто воно значно відрізняється від творчості, пов'язаного з художнім вираженням [9].

Надзвичайно важливим у творчому процесі є вихід за межі сформованої системи знань, розгляд явища з нових сторін, включення різних систем знань, вміння встановити схожість між явищами, тобто підведення одиничного під особливу і особливого під загальне, що не виключає і зворотного шляху – від загального або особливого до одиничного [7].

Схожу думку висловлює Є.Клімов вказуючи, що творчість за своєю природою вимагає оригінальності, уміння відмовлятися від стереотипів діяльності, знань, хоч без таких стереотипів як бази воно неможливе. Тому професійна особистість повинна, з одного

боку, мати набір стандартизованих знань і навичок і, з іншого – мати можливість і вміння відмовитися від них у пошуках інших знань і способів діяльності, більш вірних для даного випадку [3].

Однак порівнюючи погляди Клімова Є.А. і Е. де Боно, можна констатувати такі відмінності. Е. де Боно стверджує, що заглибившись у вивчення готових знань, дуже складно залишитися оригінальним. Читаючи роботи інших дослідників, людина неминуче прийме їхні погляди, концепції і способи сприйняття. І всі пропоновані концепції так чи інакше буду відштовхуватися від вже відомого. Тому для того, щоб бути компетентним, потрібно знати якомога більше, але для того щоб бути оригінальним, не треба знати нічого.

Один із способів вирішення цієї дилеми – читати потроху, для початку рівно стільки, скільки потрібно, щоб увійти в курс справи. Потім зупинитися і подумати. Як тільки Ви визначите власну позицію в даному питанні і знайдете декілька оригінальних ідей, Ви можете читати далі. Через деякий час потрібно знову зупинитися і переглянути свої ідеї, а може бути вигадати нові. Таким чином з'явиться можливість залишитися оригінальними [9].

З іншого боку, А.Каіров стверджує, що людина, яка здійснює відкриття, повинна володіти певними особистими якостями: рішучістю не зупинятися на півдорозі, сміливістю думки, вмінням заглядати далі того, що бачать його сучасники і що бачили його попередники. Він повинен володіти мужністю для того, щоб піти проти течії і зламати те, у що вірить сьогодні більшість. Людина малодушна, нерішуча, боязка зможе зробити великого відкриття, навіть якщо вона стоїть на шляху до нього [7].

Цей погляд, власне, підтверджує думку А.Макаренка, який підкреслював те, що творча праця можлива тільки тоді, коли людина ставиться до роботи з любов'ю, коли вона свідомо бачить у ній радість, розуміє користь та необхідність праці, коли праця стає для неї основною формою прояву особистості та таланту. Таке ставлення до праці можливе тільки тоді, коли виробилася звичка докладати зусилля в роботі, коли жодна робота не здається небажаною, якщо в ній є певний сенс.

Творча праця цілком неможлива для тих людей, які до роботи ставляться зі страхом, бояться трудового поту, які на кожному кроці тільки й роблять, що розмірковують, як би швидше звільнитися від роботи та почати що-небудь інше. Це інше

здається їм симпатичним до тих пір, доки вони за нього не взялися [6, с.369].

На противагу цьому можна поставити ствердження Е. де Боно про те, що творчість – великий мотиватор, тому що викликає у людей інтерес до того, що вони роблять. Вона надає надію на те, що незабаром народиться цінна ідея; кожному дає можливість звершення; робить життя веселішим і цікавішим. Чим більше людина стане довіряти своїм творчим можливостям, тим охочіше почне ставити перед собою безнадійні на перший погляд завдання [9].

Однак, зазначимо, що серед дослідників дуже поширена думка про те, що творчість – це природний дар, і йому не можна навчитися. Е. де Боно вважає, що така думка існує тому, що звільняє кожного від необхідності трудитися над своїм розумом. Адже вивчення творчого методу мислення нічим не відрізняється від вивчення математики або будь-якого виду спорту. Не можна сидіти склавши руки, відговорюючись тим, що талант дається від Бога, і людина нічого не може з цим вдіяти.

Е. де Боно вказує також на те, що багато практиків, зайнятих питаннями творчості, розглядають його як продукт натхнення. Якщо подолаєте внутрішнє обмеження, то станете людиною творчою. Змінення психічного стану дійсно може викликати провокаційну ідею, але цю ж ідею можна отримати цілеспрямовано [9, с. 25].

Творча діяльність реалізується на практиці при виконанні проектів. Проект (від лат. *projectus* – кинутий вперед) – сукупність документів (розрахунків, креслень тощо) для створення якого-небудь об'єкту або виробу; задум, план [1, с. 1252].

За К.Кантору, проект – це прояв творчої активності людської свідомості, «через який в культурі здійснюється діяльнісний перехід від небуття до буття». Автор надає величезного значення проекту як специфічній формі свідомості, яка конструє будь-який трудовий процес.

Процес створення проекту називається проектуванням. У «Новому енциклопедичному словнику» поняття «проектування» визначається як процес створення проекту – прототипу, прообразу передбачуваного або можливого об'єкта, стану [5, с.971]. Тому С.Кошелєва розглядає проектувальні уміння як способи реалізації певних дій, спрямованих на побудову проекту, що відображає очікуваний результат діяльності [4, с. 27].

С. Єлканов [2] вважаючи, що проектувальні уміння виконують функцію передбачення очікуваного результату, конкретизує їх структуру:

- формулювання цілей діяльності;
- моделювання у свідомості образу процесу і результату;
- розробка моделі діяльності;
- планування роботи;
- конструювання змісту кожного етапу;
- вибір засобів реалізації.

Узагальнення зазначених поглядів дозволило нам сформулювати визначення поняття «проектно-творчі уміння» – це система теоретичних та практичних дій, прийомів, які використовуються для зміни і генерації концепцій і способів сприйняття, спрямованих на розробку проекту озеленення. Розвинені проектно-творчі уміння надають можливість повністю використовувати доступну інформацію і накопичений досвід, які містяться в старих структурах, шаблонах, концепціях і способах сприйняття.

Проведений аналіз психолого-педагогічних досліджень дає змогу виявити основні проектно-творчі уміння майбутніх інженерів садово-паркового господарства:

- уміння ефективно використовувати набутий досвід у нових умовах;
- гнучкість при застосуванні запланованого в невідомих ситуаціях;
- уміння обґрунтовувати інтуїтивні рішення;
- уміння фантазувати, бачити найближчу, середню та далеку перспективи в роботі;
- уміння розвивати ідею, реалізовувати її в конкретних умовах;
- бачення варіантів вирішення проблеми;
- уміння застосовувати досвід інших;
- нові припущення, свіже сприйняття, що дозволяє вирішувати проблему швидко і легко.

Висновки. Отже, проектно-творчі уміння є невід’ємною складовою діяльності майбутніх інженерів садово-паркового господарства, адже ландшафтний дизайн без всякого сумніву може бути створений тільки творчою натурою, яка вміє досліджувати різні підходи і можливості, і втілювати їх у нових, оригінальних, нестандартних проектах.

Під проектно-творчими уміннями майбутніх інженерів садово-паркового господарства розуміємо систему теоретичних та практичних дій, прийомів, які використовуються для зміни і генерації концепцій і способів сприйняття, спрямованих на розробку проекту озеленення.

Список використаних джерел:

1. Большой Российский энциклопедический словарь. – М.: Большая российская энциклопедия, 2005. – 1888с.
2. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя: Учебное пособие / С.Б. Елканов – М.: Просвещение, 1989. – 189с.
3. Климов Е.А. Психология профессионала. Избранные психологические труды / Е.А. Климов – М.: Институт практической психологии, 1996. – 400 с.
4. Кошелева В.С. Методика формування проєктувальних умінь у майбутніх інженерів-педагогів економічного профілю засобами комп'ютерних технологій: Дис. канд. пед. наук / Українська інженерно-педагогічна академія. – Харків, 2008. – 362с.
5. Новый энциклопедический словарь. – М.: Большая российская энциклопедия: РИПОЛ классик, 2006. – 1456с.
6. Макаренко А.С. С любовью и тревогой / Сост. А.К. Романовский, А.Т. Губко. – К.: Изд-во УСХА, 1989. – с. 368-369.
7. Педагогическая энциклопедия / Гл. ред.: И.А. Каиров, Ф.Н. Петров [и др.], т. 4, М.: «Советская Энциклопедия», 1968.
8. Педагогический энциклопедический словарь / Гл. ред. Б.М. Бим-Бад; Редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2003. – 528 с.
9. Серьезное творческое мышление / Э. Боно // Пер. с англ. Д.Я. Онацкая. — Мн.: ООО «Попурри», 2005. – 416с.

В статье рассмотрены вопросы сущности проектно-творческих умений как неотъемлемой составляющей профессиональной деятельности будущего инженера садово-паркового хозяйства. Предложено определение понятия «проектно-творческие умения будущих инженеров садово-паркового хозяйства», определены основные из них.

Умение, творчество, проектирование, проектно-творческие умения, инженер садово-паркового хозяйства.

The paper deals with the essence of design and creative skills as an integral part of the professional work of the future engineer of landscape management. A definition of the term «design and creative skills of future engineers of landscape management» is proposed, the basic ones are determined.

Ability, creativity, design, design and creative skills, the engineer of landscape management.